

มุมทัศนะ: ประสพการณ์จากการสอนเขียน

ศักดิ์สิทธิ์ แสงบุญ

ก่อนการสอน

เมื่อผู้เขียนเลือกสอนวิชา การเขียน (LC 541 English Writing) ให้กับนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์นั้น ผู้เขียนมีความเชื่อดังนี้ ประการแรก นักศึกษาคงสอนไม่ยากเพราะมาจากคณะที่มีพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษดีพอสมควร ประการที่สอง วิธีการคิดของนักศึกษาน่าจะเป็นเหตุผล เพราะผ่านการสอบคัดเลือกที่ยากในระดับหนึ่ง ประการที่สาม ผู้เขียนจะได้รับประสพการณ์จากการสอนนักศึกษากลุ่มนี้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการสอนได้ต่อไปในอนาคต

นอกจากความเชื่อดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนนึกถึงทฤษฎี หรือแนวทางในการสอนเขียนเท่าที่เคยศึกษา เช่น แนวทางที่พิจารณาว่า การเขียนควรเน้นเรื่องกระบวนการมากกว่าการเน้นผลงานเขียน (Zamel, 1982) การสอนเขียนไม่ใช่เป็นวิธีการสอนไวยากรณ์ (แต่ไวยากรณ์ควรเป็นเพียงเครื่องมือในการสอนเขียน) การสอนเขียนไม่ควรที่จะจำกัดอยู่แต่เฉพาะกิจกรรมการเขียน แต่ควรเป็นกิจกรรมที่บูรณาการทักษะการอ่าน การฟัง การพูด ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ควรสอนตามแนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

เมื่อนึกถึงว่าควรจะสอนโดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ก็ทำให้ต้องคิดว่าเวลาสอนผู้เขียนควรใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอนตลอดดีหรือไม่ เพราะเคยได้ยินคำปรารภในแวดวงการสอนภาษาอังกฤษในบ้านเราว่า ถ้าสอนภาษาอังกฤษโดยใช้ภาษาไทย ก็เปรียบเสมือนกับการว่ายนํ้าบนบกซึ่งเป็นเรื่องเปล่าประโยชน์และเสียเวลา แต่ในอีกแง่มุมหนึ่ง ผู้เขียนก็ลังเลใจที่จะพูดภาษาอังกฤษในการอธิบาย เพราะเกรงว่าผู้เรียนส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจ และเกรงว่าผู้เขียนเองจะไม่สามารถสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้ครบถ้วน โดยที่สำเนียงจะไม่เป็นอุปสรรคในการสร้างความเข้าใจ ที่สำคัญ ผู้เขียนเกรงว่าในเมื่อผู้สอนเป็นคนไทย ผู้เรียนทั้งหมดก็เป็นคนไทย การเจรจากันเป็นภาษาอังกฤษ จะก่อให้เกิดความรู้สึก “แปลกๆ” ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนหรือไม่

ความคิดดังกล่าวทั้งหมดนี้ ผู้เขียนตระหนักว่า จะไม่สามารถหาคำตอบได้ทันที แต่ต้องรอให้ “ประสพการณ์” ที่จะได้จากการสอนเป็นเครื่องชี้แนะไปสู่คำตอบเอง

ระหว่างการสอน

ในวันแรกของการสอนนั้น ผู้เขียนเริ่มด้วยการให้นักศึกษาบอกคำนิยาม หรือความเข้าใจของเขาเกี่ยวกับการเขียน โดยให้เขียนตอบว่า Writing is _____. โดยให้ช่วยกันทำเป็นคู่ หรือสามคนก็ได้คำตอบได้มาประมาณ 13 คำตอบซึ่งมีทั้งที่คล้ายๆกัน และที่ต่างกันหลายประเด็น เช่น บ้างก็ตอบว่า Writing is what I do not like. นักศึกษาบางคนก็ตอบมาเป็นภาษาไทยเพราะว่าไม่แน่ใจ และไม่มั่นใจในการเขียนภาษาอังกฤษ หลังจากที่ผู้เขียนและผู้เรียนได้พิจารณาร่วมกันถึงความคิดที่ว่า การเขียนคืออะไร ข้อสรุปที่ได้คือ ผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการเขียนนั้นต้องมีพื้นฐานไวยากรณ์ และคำศัพท์เป็นอย่างดี ต้องมีประสบการณ์การเขียนที่มากพอสมควร จึงจะเขียนได้ดี มีผู้เรียนเพียง 1 คน ที่เห็นว่าการเขียนนั้นอาจจะเป็นผลมากจากการอ่านสิ่งที่ดี ที่ถูกต้อง แล้วเก็บเกี่ยวประสบการณ์นั้นไว้ จากนั้นจึงหาโอกาสที่จะใช้ประสบการณ์นั้นในงานเขียนของตนเอง ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้เขียนเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากโดยส่วนตัวแล้วผู้เขียนเห็นว่าการเขียนคือ การถ่ายทอดความคิดอย่างเป็นระบบลงเป็นตัวหนังสือ ผู้เขียนเห็นว่าการเขียน (ไม่ว่าจะเขียนเป็นภาษาอะไร) จะเป็นวิธีที่ทำให้คนฝึกคิดได้มาก และการเขียนที่ทำความคุ้นเคยไปกับการอ่านมากก็ยิ่งจะเพิ่มความสามารถในการคิดได้ดียิ่งขึ้น เพราะ “The brain develops from reading. For Thailand, we need not only knowledge, but the ability to think. Thailand needs people to learn to think but to learn to think through reading.” (Payakvichien, 1996: C10) ข้อสรุปที่ได้ตรงนี้ คือ การเขียนนั้นเป็นกระบวนการถ่ายทอดความคิดลงเป็นตัวอักษร โดยผู้เขียนจำเป็นต้องรู้จักประกอบที่สำคัญของการเขียนในภาษานั้นๆ การเขียนที่ดีเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทั้งที่ได้จากการอ่านและจากการเขียนเอง ดังที่ วรรณถ วิมลเจลา กล่าวไว้ว่า “วิธีที่ได้ผลอีกวิธีหนึ่ง (ในการพัฒนาการเขียน) ก็คือ ให้อ่านมากๆ การอ่านจะช่วยทำให้เกิดความเคยชิน และจะค่อยๆ ซึมซับเอาคำศัพท์ และสำนวนต่างๆ เข้าไปที่ละเล็กละน้อยโดยไม่ต้องใช้ความพยายามที่จะท่องจำ และในที่สุดก็จะถึงขั้นที่จะรู้เองว่าจะใช้ภาษาอังกฤษเพื่อแสดงความคิดของเราเองอย่างได้ผลได้อย่างไร” (วิมลเจลา, 2538, หน้า 140)

เมื่อสอนเขียน แนนอนก็ต้องให้ผู้เรียนเขียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในช่วง 2 วันแรกของการสอน ผู้เขียนได้ทดลองให้ผู้เรียนแต่ละคนเขียนอะไรก็ได้ที่อยากจะเขียนเป็นเวลา 10 นาทีโดยไม่หยุดเลย การเขียนแบบ free writing นี้ ผู้เขียนเชื่อว่าน่าจะทำให้ผู้เรียนไม่ต้องกลัวเรื่องเขียนผิดไวยากรณ์ หรือกลัวว่าจะเขียนสิ่งที่ไม่น่าสนใจ ผู้เขียนเพียงต้องการให้ผู้เรียนได้เขียนเขียน และเขียน ออกมาก่อน เมื่อหมดเวลา 10 นาที ผู้เขียนก็ลองสอบถามผู้เรียนว่าปัญหาที่เขาพบในการเขียนงานชิ้นนี้คืออะไร เกือบ 100 เปอร์เซนต์ เห็นว่า การเขียนนี้ยาก แม้ว่าจะคิดเป็นภาษาไทยก่อนก็ตาม บางทีคิดเป็นภาษาไทยออก แต่ก็ไม่สามารถนึกคำศัพท์เป็นภาษา

อังกฤษได้ในระหว่างนั้น นักศึกษา 3-4 คนได้เสนอว่า กิจกรรมการสอนที่ควรจะทำ คือ ให้สอนไวยากรณ์ เช่น เรื่องการใช้ tense ก่อน เรื่องประโยคหลัก ประโยคย่อยเสียก่อน หลายคนในที่นั้นก็เห็นด้วย จึงเป็นอันว่าความตั้งใจของผู้เขียนที่จะสอนการเขียนโดยเริ่มจากการให้ผู้เรียนเขียนแล้วเอางานเขียนนั้นมาเป็นเครื่องมือสอนไวยากรณ์เมื่อจำเป็นจะต้องเปลี่ยนไป เพราะถือว่าผู้เขียนน่าจะปรับวิธีการสอนไปตามที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการได้ เมื่อตกลงใจได้ดังกล่าวนี้นี้ ผู้เขียนจึงได้นำกระสวนประโยค 7 แบบ มาให้ผู้เรียนศึกษา แล้วจัดทำแบบฝึกหัดที่สอดคล้อง (โปรดดูภาคผนวก) ผลที่ได้จากการ “วิจัย” ข้อมูลที่ผู้เรียนเขียนขึ้นนั้นพอจะแบ่งงานเขียนออกได้ 3 ประเภท คือ 1. งานเขียนที่ดี ทั้งในเชิงไวยากรณ์และความหมาย ซึ่งจะมีอยู่ 3 ชิ้น จากจำนวนประมาณ 31 ชิ้น 2. งานเขียนที่ผิดไวยากรณ์เล็กน้อยแต่ก็ยังพอเข้าใจความหมายได้ มีอยู่ประมาณ 20 ชิ้น 3. งานเขียนที่ผู้อ่านไม่รู้เรื่องเพราะผิดทั้งไวยากรณ์และความหมายประมาณ 8 ชิ้น ซึ่งก็เป็นไปตามความคาดหมายของผู้เขียน กล่าวคือ ผู้เรียนจะมีความสำเร็จในระดับที่แตกต่างกันในการเรียนไม่ว่าจะเรียนอะไร

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้เขียนจะเข้าใจว่าผู้เรียนย่อมมีความสามารถแตกต่างกัน แต่ผู้เขียนก็เห็นว่าน่าที่จะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนที่อยู่ในระดับกลางและค่อนข้างอ่อนนั้นได้พัฒนาการเขียนขึ้นได้บ้าง สิ่งที่ผู้เขียนตัดสินใจทำคือ ให้ผู้เรียนเหล่านี้ลอกประโยคที่ได้รับการแก้ไขจากผู้เขียนมาส่งใหม่ ซึ่งปฏิกิริยาที่ได้คือ ผู้เรียนบ่นว่าเป็นวิธีที่น่าเบื่อ และล้าสมัยเหมือนเด็กประถม ทำไมเขาต้องลอกประโยคนั้นๆ มาอีก บางคนถึงกับบ่นว่า ถึงแม้สิ่งที่เขาเขียนจะผิดบ้าง แต่ถ้าพอจะรู้เรื่องก็ไม่น่าจะถือสา ซึ่งตรงกับข้อสรุปของ Bley-Vromon (1988 อ้างใน Rod Ellis, 1994: 107) ว่า “L₂ Learners may be content with less than target language competence and may also be more concerned with fluency than accuracy.” ถึงกระนั้นผู้เขียนก็ไม่ยอม เพราะเห็นว่าวัตถุประสงค์ของการสอนในชั้นเรียนคือการมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ดีที่สุดได้ ซึ่งในที่นี้คือการเขียนประโยคที่ถูกไวยากรณ์และสมบูรณ์ในความหมาย

นอกจากวิธีการให้ผู้เรียนลอกประโยคที่ได้รับการแก้ไขมาส่งใหม่แล้ว ผู้เขียนก็จำเป็นต้องหาแบบฝึกหัดแบบหาที่ผิดไวยากรณ์มาให้ผู้เรียนทำ เพราะเป็นวิธีการเสริมความรู้ไวยากรณ์ที่จำเป็นสำหรับการเขียน และที่สำคัญคือช่วยเพิ่มความพร้อมด้านประโยคที่หลากหลายรูปแบบให้ผู้เรียนได้มากขึ้น

หลังจากที่ผู้เรียนเริ่มมีความมั่นใจและมีความพร้อมมากขึ้นในการเขียนระดับประโยค ผู้เขียนก็เริ่มให้ลงมือเขียนในระดับย่อหน้า โดยบังคับก่อนเลยว่าให้เขียนประโยคใจความหลักไว้เป็นประโยคแรก และให้ประโยคต่อๆ มาสนับสนุนความในประโยคหลัก จากนั้นผู้เขียนก็ได้

ยกตัวอย่างให้ดูประกอบ ซึ่งผู้เรียนต่างก็บอกว่าเข้าใจ แต่เมื่อผู้เรียนส่งงานเขียนมาก็มักจะพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้แสดงว่าเข้าใจจริง บ้างก็บอกว่าเขาคิดจากภาษาไทยมาก่อน บ้างก็บอกว่าสงสัย ภาษาที่เขียนในแต่ละประโยค ผิดมากเสียจนทำให้ผู้เขียนอ่านไม่รู้เรื่อง

เมื่อผู้อ่านอ่านบทความมาถึงตรงนี้ จะพบว่าลักษณะการสอนของผู้เขียนใช้กิจกรรมแบบ “pre-communicative” (Littlewood, 1994: 85) กล่าวคือผู้เขียนฝึกผู้เรียนในด้านไวยากรณ์ไปที่ละ ประเด็น แล้วฝึกประเด็นนั้นๆ อย่างมาก ซึ่งลักษณะเช่นนี้ผู้เขียนก็เกรงอยู่ว่าจะเป็นการสอนผิดวิธี หรือไม่ เพราะสมัยนี้คนที่อยู่ในวงการการสอนภาษาอังกฤษก็มุ่งเน้นกันที่การสอนภาษาอังกฤษเพื่อการ สื่อสาร ซึ่งต้องเน้นเรื่องการแลกเปลี่ยนข้อมูล การสื่อสาร 2 ทาง ไวยากรณ์มีความสำคัญเป็น เรื่องรองมาจากสารที่ต้องการจะสื่อ ภาษาที่ใช้ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียนต้องมีความเหมาะสม กับสถานการณ์ต่างๆ เป็นต้น

จากประเด็นของการสอนเพื่อการสื่อสารนี้ ผู้เขียนได้กำหนดไว้ในใจว่าจะต้องผนวกเข้ามา เป็นกิจกรรมตอนหลัง หลังจาก que ผู้เรียนเริ่มมีความรู้สึกมั่นใจว่าพอจะ “รับมือ” กับการเขียนเป็นย่อ หน้าได้

สำหรับสื่อภาษาที่ใช้ในการสอนนั้น ผู้เขียนได้พยายามพูดเป็นภาษาอังกฤษตลอด ปัญหา ที่พบคือ เมื่อถามคำถามหรือขอความคิดเห็นจากผู้เรียน คำตอบที่ได้รับจากผู้เรียน คือ ความเงียบ หรือมีจะนั้นคำตอบก็มักจะตอบเป็นภาษาไทย ปัญหานี้เมื่อผู้เขียนได้ลองอ่านงานวิจัยใน วารสารทางด้านการสอนภาษาก็พบว่า เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับกรณีที่ผู้บรรยายเป็นเจ้าของภาษา อังกฤษเองเช่นกัน เช่น นักศึกษาชาวฮ่องกงก็มักจะไม่ตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นในชั้น เรียน แม้ว่าผู้สอนจะเป็นเจ้าของภาษาเอง จึงแสดงว่าการที่ผู้เรียนไม่ตอบคำถามนั้น มิใช่มีสาเหตุ มาจากการที่ผู้เขียนเป็นคนไทย (J. Flowerdew and L. Miller, 1996: 121 – 140) แต่สอนเป็น ภาษาอังกฤษแล้วผู้เรียนไม่ยอมรับ จึงไม่ตอบคำถาม แต่เป็นเพราะโดยปกติผู้เรียนก็จะไม่ค่อย แสดงความคิดเห็นหรือตอบคำถามอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามผู้เขียนก็ใช้ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย ปนกันในการสอนตลอด 1 ภาคการศึกษา แต่อาจใช้ภาษาไทยมากในกรณีที่นำเอางานเขียนของ ผู้เรียนมาวิเคราะห์กันในห้องเรียน เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อดีและข้อที่ควรปรับปรุง ซึ่งก็รู้สึกได้ผลดีพอ สมควร

การสอนในช่วงที่เป็นการเขียนย่อหน้านั้น ผู้เขียนได้พยายามนำเอาทักษะการอ่านมา ประสมประสาน คือ ให้อ่านข่าวที่น่าสนใจจากหนังสือพิมพ์ และเขียนสรุปข่าวนั้น หรือให้อ่าน คอลัมน์ตอบปัญหา Ann Landers แล้วให้ผู้เรียนสมมุติว่าเป็น Ann Landers แล้วเขียนคำแนะนำ

ซึ่งก็ได้รับความนิยมสูงจนบางในระดับหนึ่ง กิจกรรมการเขียนอันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ต่างๆ กันนี้ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนหลักจนจบหลักสูตร

ในช่วงโม่งท้ายสุดของการสอน ผู้เขียนได้ลองสอบถามความเห็นของผู้เรียนว่า อะไรที่ควรได้รับการปรับปรุงในหลักสูตรนี้ คำตอบที่ได้ คือ วิชานี้ควรมีการให้เกรดที่จะนับรวมอยู่ในหลักสูตรด้วย บ้างก็เห็นว่าวิชานี้ไม่ควรจะเป็นวิชาบังคับสำหรับพวกเขา เพราะการเรียนการเขียนเพียง 1 ภาคการศึกษาแล้วก็เลิกกันไปนั้น มีประโยชน์ที่จำกัดมาก ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับประเด็นนี้เป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนคิดว่าการเรียนภาษาอังกฤษในระดับบัณฑิตศึกษานั้น ควรเป็นเรื่องของความสมัครใจมากกว่าการบังคับ เพราะการที่จะพยายามฝึกทักษะภาษาในระดับนี้ดูจะเป็นการแก้ปัญหาปลายเหตุ

สรุป

จากการสอนเขียน ผู้เขียนพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความพยายามที่จะปรับปรุงการเขียน รู้สึกว่าการเขียนเป็นทักษะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ผู้เขียนพิจารณาว่าตัวผู้เขียนเองนั้น ประสบความสำเร็จในการสอนวิชานี้ในระดับหนึ่ง คือ สามารถที่จะช่วยผู้เรียนให้มีทัศนคติที่ดีขึ้น ได้บ้างว่า การเขียนภาษาอังกฤษเป็นเรื่องที่ไม่เกินความสามารถของผู้เรียน (เหลือบ่ากว่าแรงจนเกินไป) หากมีความตั้งใจและมีเวลา แต่หากเกณฑ์ที่จะใช้ตัดสินว่าสอนได้ผลดีหรือไม่นั้น ถ้าพิจารณาจากการที่ผู้เรียนเขียนได้เก่งขึ้นหรือไม่ ก็อาจกล่าวได้ว่าผู้เขียนไม่ประสบความสำเร็จ เพราะจากการพิจารณาผลสอบปลายภาค พบว่ามีผู้เรียนเพียง 3 คน เท่านั้นที่เขียนได้ดีพอ ส่วนที่เหลือนั้นในตอนแรกที่เริ่มเรียนเขียนผิดอย่างไร ก็ยังคงผิดอยู่เช่นนั้น บางคนเขียนไม่ได้และไม่แสดงพัฒนาการเลย (ถ้าให้ได้เกรด C และ D ไป) หากมองว่านี่คือปัญหา ก็เห็นว่าจะต้องแก้ที่นโยบายในการจัดหลักสูตรภาษาอังกฤษที่เป็นอยู่ การที่คณะบริหารธุรกิจบังคับผู้เรียนให้เรียนภาษาอังกฤษที่ละทักษะๆ ละ 1 ภาคนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ที่จำกัด แม้จะเป็นความปรารถนาดีก็ตาม การเรียนทักษะภาษาให้ได้ผลดีขึ้นนั้น ผู้เรียนควรได้เรียนในหลักสูตรที่เป็นภาษาอังกฤษทุกวิชาเพื่อจะให้มีโอกาสได้ใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น และผู้เขียนยังขอยืนยันว่าการเรียนภาษาอังกฤษในแง่ที่เป็นทักษะนี้ควรจะเป็นวิชาเลือกให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสมัครใจมากกว่าที่จะบังคับ และหากสถาบันฯ มีนโยบายแน่วแน่ที่จะให้มหาบัณฑิตที่จบออกไปต้องรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ผู้เขียนก็เห็นว่าควรจะมีการจัดทดสอบความรู้ภาษาอังกฤษก่อนที่ผู้เรียนจะจบเป็นมหาบัณฑิต

ข้อมูลส่วนตัว

ศักดิ์สิทธิ์ แสงบุญ สำเร็จการศึกษาในระดับดุษฎีบัณฑิตด้าน Language Education จาก Indiana University ประเทศสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ รับผิดชอบการสอนวิชาการอ่านภาษาอังกฤษทางรัฐประศาสนศาสตร์และวิชาการรู้ภาษาที่สอง

บรรณานุกรม

- วรรณถ วิมลเฉลา. (2538). *ภาษาอังกฤษผิบบ่อย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bley-Vromon, R. (1988). The fundamental character of foreign language learning. In Rod Ellis. (1994). *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Flowerdew J. and L. Miller. (1996). Lectures in a second language: notes towards a cultural grammar. *English for Specific Purposes*, 15, 121-140.
- Littlewood, W. (1994). *Communicative Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rosenthal, L. (1996). Pongsak's paper trail. *The Nation*, June 2, 1996.
- Zamel, V. (1982). Writing: the process of discovering meaning. *TESOL Quarterly*, 10, 195-209.

ภาคผนวก

Sentence Pattern 1: Subject + Verb + (modifier)

The new recruit spoke glibly.

Sentence Pattern 2: Subject + Verb + Object

Many students received good grades.

Sentence Pattern 3: Subject + Verb + Indirect Object + Direct Object

The committee granted him the request.

Sentence Pattern 4: Subject + Verb + Object Complement (noun, adjective, infinitive, or infinitive without to)

They considered her a promising candidate.

Sentence Pattern 5: Subject + Linking Verb + Subject Complement (noun, adjective, or infinitive)

She became an important personality.

Sentence Pattern 6: Subject + Verb to be + Subject Complement (adverb/prepositional phrase)

The document was there for three days.

Sentence Pattern: There + Linking Verb (be) + Subject + (modifier)

There will be an organized mob in Bangkok next week.